

NEKAJ OPOMB K ČLANKU ÉLISABETH ROUDINESCO: MESTO NEKEGA TEKSTA: QU'EST QUE LA PSYCHOLOGIE? (KAJ JE PSIHOLOGIJA?)

Katarina Kompan

I. Članek E. Roudinesco povzema jedro in duh Canguilhemove kritike psihologije in opiše njeno življenje in odmevnost v francoski filozofski javnosti. Pri tem pa ne ostane le pri vsebini članka ampak nakaže celotno Canguilhemovo epistemološko držo, ki je ne glede na okoliščine za psihologijo pogubna.

Vsebina Canguilhemovega članka Kaj je psihologija je sistematična in upravičena razgradnja psihologije kot "napačne znanosti". Canguilhem spretno dokaže, kako pri razstavljanju te umetne enote psihologija ostane brez svojega predmeta. Podajeno negativno definicijo in s prikazom zgodovinskega razvoja koncepta o predmetu psihologije, ovrže vse možne pozitivne definicije psihologije kot znanosti.

V svojem komentarju Roudinescojeva na izredno živ način predstavi Canguilhemovo kritiko psihologije kot enotne znanosti v polju humanistike kot gesto, umor v teoretskem, institucionalnem in političnem boju. Ponovitev take geste vidi v obnovljenem zanimanju za isti Canguilhemov članek med člani epistemološkega krožka na ...cole normale sup^ÉriÈure deset let kasneje. To branje Canguilhema je imelo povsem drug namen. Roudinescojeva v tem primeru poudari moment oblasti v konstituciji psihologije kot napačne znanosti in s tem posredno nakaže, da bi za teoretski pristop k vprašanju enotnosti psihologije v okviru Canguilhemove epistemologije morali vključiti še njegov koncept znanstvene ideologije. Psihologija je tokrat šolski primer napačne znanosti, ki nima prave zgodovine. V navezavi na Foucaultove analize oblasti se zato izkaže kot tehnologija v njeni službi.

Roudinescojeva umešča članek Kaj je psihologija kot uvod v kasnejši Canguilhemov članek iz leta 1980 o možganih in mišljenju, ki je spet naperjen proti psihologiji. Vsebinsko je drugačen od svojega predhodnika (članka kaj je psihologija), formalno pa gre spet za napad na napačno znanost, tokrat z druge strani.

Canguilhemova kritika je tako v bistvu poziv k epistemološkemu premisleku v znanosti nasploh. Ko označi psihologijo kot napačno znanost, se namreč pojavi vprašanje obstoja prave znanosti, prave znanstvene enotnosti, na katerega pa avtor ne odgovori. Tako je njegova kritika sicer povsem na mestu, je pa šele prvi korak. Na tej točki psihologija seveda popolnoma propade, kar pa ne pomeni, da zanjo ni nobene rešitve znotraj epistemologije, ki preseže Canguilhemovo opozicijo med pravimi in napačnimi znanostmi. Taka epistemologija je tista, ki ne naseda iluziji o obstoju prave znanosti in znanstvene enotnosti nasploh in omogoča postavljanje modelov, ki presegajo opazljivo in so istočasno detajlno ponazorljivi in preverljivi.

Canguilhemovo vprašanje Kaj je psihologija bi morali torej zastaviti kot, Kako je mogoče, da je nastala psihologija kot enota oz. Kako je mogoče, da obstajajo napadne znanosti? V tem pa lahko vidimo tudi odgovor na vprašanje: Zakaj je filozofija izginila iz predmetnika oddelka za psihologijo?

LITERATURA:

1. Roudinesco, E. (1993), "Situation d'un texte: qu'est-ce que la psychologie?" v zborniku: Georges Canguilhem, philosophe, historien de sciences, ...ditions Albin Michel S. A., Paris.
2. Canguilhem, G. (1966), "Qu'est-ce que la psychologie?" v Cahiers pour l'analyse, Paris.
3. Canguilhem, G. (1981), "Objekt zgodovine znanosti" v Problemi - Razprave, XIX, 209-211, str. 163 - 170.
4. Canguilhem, G. (1987), "Kaj je znanstvena ideologija?" v Filozofski vestnik IMŠ, 2.
5. Milner, J. C. (1989) Introduction ‡ une science du langage, Seuil, Paris.
Elisabeth Roudinesco: Mesto nekega teksta: Qu'est que la Psychologie? (Kaj je psihologija)

MICHELU PÊCHEUXU V SPOMIN

Georges Canguilhem se je vedno energično zagovarjal, češ da psihologije ni hotel obsoditi na smrt. Kljub temu pa gre v njegovem slavnem predavanju 18. decembra 1956 na College Philosophique, ki so ga dve leti kasneje objavili v La Revue de Métaphysique et de Morale¹, od prve do zadnje vrstice za umor. In to ne le z načinom, kako je postavil vprašanje: Kaj je psihologija? Tudi dejstvo, da jo sprašuje po njeni legitimnosti, napotuje na sum, da gre za prevaro. Dobesedno prisilil jo je, da je z muko odgovarjala na vprašanja o svoji identiteti, ki je ni mogoče najti.

Preden je Canguilhem psihologiji odrekel kakršnokoli mesto na področju mišljenja, je podal njeno negativno definicijo. Ker ona ni..., je zgolj nekakšna mešanica. Mešanica pa ni vredna, da bi bila sestavljanka (combinatoire), kjer bi se srečavala različna znanstvena področja. Mešanica, v kateri je našla svoje zadovoljstvo psihologija, je cenena zmes. Obstaja le s ponižanjem zaznamovana kot: "filozofija brez strogosti, ker je eklektična pod pretvezo objektivnosti; etika brez obvez, ker brez kritične presoje povezuje izkušnje; in končno, tudi medicina brez nadzora, saj njene hipoteze temeljijo na opazovanju bolezní, ki jih nikoli ne uspe pojasniti, bolezní živcev.

Po tem osupljivem bojnem naskoku Canguilhem pokaže, da odsotnosti identitete ustreza odsotnost objekta. Dokaz za to drugo nezmožnost je dejstvo, da psihologija nenehno išče svojo nemogočo enotnost, oz. sintezo, ki je med različnimi domnevno raziskovalnimi področji: eksperimentalno psihologijo, psihoanalizo, klinično psihologijo, socialno psihologijo in etnologijo, ni mogoče najti. Na mestu in prostoru, kjer bi morala biti tista vselej izmikajoča se enotnost, najdemo sporazum o miroljubni koeksistenci med strokovnjaki. Kot "stvar" brez bistva in objekta, se psihologija zvede na tehnologijo v službi kake korporacije, ki je tudi sama podvržena oblasti sodnikov, cenzorjev in vzgojiteljev, ki opravljajo funkcijo instrumentalizacije človeka po človeku.

Canguilhem se ne zadovolji le s tem skupkom negativnih definicij. Da bi še bolj utrdil temelje svojega razmišljanja, se sklicuje tudi na zgodovino. Od tod ponovna usmrnitev psihologije. Ne glede na to, kakšen je dejansko miselni sistem, na katerega se opira, da bi si zagotovila preživetje, je zmeraj ali brez neodvisnosti, posnema-joča, večkrat izpodkopana od kakšnega drugega sistema razumevanja, ali pa je potopljena v močvare svojega lastnega utilitarizma.

Kadar hoče biti naravoslovna znanost, že od antike naprej ostaja odvisna po eni strani od fiziologije, po drugi pa od medicine. V aristoteljanski program je namreč vključena kot fiziologija; kjer je duša pojmovana kot oblika živečega telesa in ne kot substanca, ločena od materije. S strani medicine jo izniči galenovska doktrina, ki iz možgan naredi sedež duše. Tu torej ni prostora za psihologijo ki bi hotela biti znanost dveh stalno izmikajočih se objektov.

Ko pa hoče po zatonu aristoteljske fizike psihologija postati znanost subjektivitete, zaide v slepo ulico s tremi kraki. Ali postane fizika zunanega čuta, išče eksperimentalen opis občutkov in samo posnema mehanicistično fiziko. Ali se vzpostavi kot znanost notranjega čuta in ni potemtakem nič drugega kot osvajanje spiritualistične modrosti, empirične ali antropološke - neka vrsta pedagogike. Ali pa se vendarle izoblikuje kot znanost intimnega čuta in jo na eni strani izpodriva psihiatrija, ki se stika z medicino, na drugi strani pa psihoanaliza, ki s potrjevanjem nezavednega značaja psihičnega sprevrže že sam pojem intimnega čuta, s tem, da postavi v ozadje povezavo med psihičnim in zavestjo.

Preostane ji še možnost, da postane znanost o vedenju in reakcijah. Tudi ta slepa ulica ni nič manj nevarna, saj psihologija s tem, ko se nasloni na biologijo, postane "sredstvo tiste težnje, ki obravnava človeka kot sredstvo". Od tod utopljenost v test, ekspertizo in postopke selekcije in usmerjanja. Po tej strašni usmrtitvi zada Canguilhem psihologiji še zadnjo ponižujočo brco, ko izreče stavek, ki je zaslovel prav zaradi svoje dvoumnosti: "Ko iz Sorbone stopiš na ulico Saint-Jacques, se lahko po njej vzpneš ali spustiš. Če se začneš vzpenjati, se približuješ Panteonu, ki je prostor, kjer počivajo veliki možje, če pa se odpraviš navzdol, se zagotovo podaš k policijski postaji." Zdi se, da avtor te domiselne šale dopušča psihologiji naslednji izhod: lahko izbira med vzponom k panteonu Velikih mož - kjer pa ni pokopan še noben psiholog - ali pa zdrsrne v tehnologijo strokovnosti - kjer je njeno pravo mesto². Tu gre takorekoč za predlog psihologiji, naj se "zakotrkalika" navzdol, čemur se ne more upirati.

Zakaj se je pravzaprav Canguilhem leta 1956 tako zagrizeno spraval k uničenju psihologije, te napačne znanosti brez objekta in identitete? Zakaj takšno nasilje? Je torej psihologija tako ogrožujoča? Nedvomno se Canguilhem v tem tekstu spopada s konstrukcijo, ki jo je že leta 1949 na simpoziju o Sartru in Nivanu predstavil Daniel Lagache, njegov bivši kolega z école normale supérieure (ENS) in prijatelj, do katerega je gojil izrazite simpatije.

Predavanje leta 1956 je, glede na to, kako je bilo zastavljeno, dejansko izpadlo bolj kot politični in teoretski odgovor Lagachevemu univerzitetnemu programu, ki ga je ta predstavil že v nastopnem predavanju o "Enotnosti psihologije"³. Potem ko je kot predstojnik katedre za občo psihologijo nasledil Paula Guillauma, se je Lagache v nasprotju s tradicijo medicinske psihoanalize, ki so jo predstavljali Sacha Nacht in Société psychanalytique de Paris in proti vrnitvi k Freudu, ki jo je zagovarjal Lacan, odločil, da ponovno oživi staro klinično psihologijo, izum Pierra Janeta. Ta izraz, ki ga je Freud uporabil samo enkrat, v pismu Fliessu 30. januarja 1899, je z razcvetom freudizma v Franciji postopoma padel v popolno pozabo, postopoma, pravim, v skladu s tem, kako je freudovska vednost prodirala v polje prevladujočega

janetizma in izpodrivala psihologijo kot znanost intimnega čuta. S teoretskega vidika se je izraz klinična psihologija razletel na koščke že takrat, ko je psihoanalitična metoda razvila svojo kliniko tako, da se je odpovedala pregledovanju bolnika in je uvedla interpretacijo simptomov da bi prislughnila diskurzu nezavednega. Zato Freud tudi ni konceptualiziral tega izraza, ki pripada Janetovemu besednjaku. Z janetovskega vidika je ta termin služil temu, da bi medicina izgubila primat strokovnega pregleda ob bolniški postelji: šlo je za to, da tudi psihologiji podelijo večje kompetence v kliniki. Izhajajoč iz proučevanja in opisa vedenja je ta pristop zavrnil nezavedno na račun podzavestnega in strukturo na račun funkcij.

In ravno v trenutku, ko je janetizem padel v pozabo, Lagache ponovno aktualizira njegove stare obrazce, da bi s pomočjo univerze dal prednost razmahu LaÔenanalyse (analizi, ki jo izvajajo ne-zdravniki). V tem boju nastopa enako kot njegov slavni predhodnik, s tem da je prenesel kliniko v psihologijo na tak način, da bi slednji podelil neko "medicinsko" znanje, ki nima nič skupnega z medicinskim poučevanjem. Pri vsem tem pa je bil Janet prepričan antifreudovec, medtem ko je bil Lagache freudovec stroge pokorščine. Ne zgolj zato, ker je bil psihoanalitik, temveč tudi zato, ker je bil že leta 1953 eden od ustanoviteljev druge francoske psihoanalitične skupine. Zasede torej mesto, ki ga je nemogoče držati, saj vztraja pri zahtevi po integraciji freudizma z janetizmom znotraj kategorije znanstvenosti psihologije katere načelo je enotnost. Po Lagachu, je treba takoimenovano "naturalistično" vejo psihologije, ki vključuje behaviorizem in teorije učenja (s statistiko in eksperimentiranjem) poenotiti s takoimenovano "humanistično" smerjo, ki združujejo klinično psihologijo in psihoanalizo, definirano kot "ultraklinično", pri čemer sta obe sorodni fenomenologiji, katere začetnik je Karl Jaspers.

To je program, ki ga Canguilhem raztrga, kolikor se namreč prek njega izoblikuje nevarnost zlorabljanja psihološkega modela pri poučevanju žlahtnih vsebin. V takem modelu obstaja npr. nevarnost, da vsiljuje filozofiji napačno teorijo mislečega subjekta, predvsem pa da preobrazi profesorje v psiho-pedagoge in sociokulturne animatorje. Canguilhemovski boj si danes nedvomno zasluži, da ga ponovno aktualiziramo, saj je psihološki model zmagoslavno vdrl v šolske in univerzitetne zgradbe do te mere, da je ukvarjanje s pojavi medosebnih odnosov postalo pomembnejše kot sam prenos vednosti.

Če je bilo mogoče leta 1956 Canguilhemovo predavanje brati kot teoretski in politični umor Lagachevega velikega združevalnega projekta, je isti tekst deset let kasneje postal orožje novega boja, ki mu ga avtor ni namenil. V letu 1966 je Canguilhem kolektivno Cahiers pour l'analyse, ki ga je izdajal epistemološki krožek ENS, dovolil ponatis svojega besedila. Tako je kmalu izšla posebna številka te revije, ki so ji dali naslov "Qu'est que la Psychologie?" (Kaj je psihologija?)

V tem času so se na pobudo Louisa Althusserja učenci z ulice Ulm hkrati začeli ponašati z novim branjem Marxa in z vrnitvijo k Freudu, na osnovi Lacanovega nauka. Boj proti Lagachu in enotnosti psihologije je takrat že povsem presežen. Odslej gre za vzpostavitev teoretske fronte proti spiritualizmu in ideologiji s pretenzijo znanstvenosti in jim postaviti nasproti resnično znanost, ki temelji na trojnem paktu med Saussurjevsko lingvistiko, Althusserjanskim marxizmom in Lacanovskim freudizmom. V tej konjunkturi se psihologijo pojmuje kot napačno znanost par excellence, ker je tehnologija v službi dominantne oblasti. S tega vidika je Michel Pecheux v Cahiers nastopil proti socialni psihologiji.

Kjer je dal Althusser prednost študiju Canguilhemovih tekstov, je Lacanu črpal iz drugih virov. Gotovo je tudi on bral in občudoval Canguilhemovo disertacijo o normalnem in patološkem, vendar je delo o zgodovini znanosti, na katero se je sklice-

val, delo Alexandra Koyreja. Od njega si je namreč sposodil branje Descartesa, ki mu v nasprotju s psihologijo omogoči utemeljiti teorijo subjekta tam, kjer je Freud to vprašanje pustil nerešeno. Tako torej preko epistemološkega krožka ENS odkrije predavanje leta 1956, ki ga je v času njegovega izida prezrl, kljub temu, da bi ga takrat lahko s pridom uporabil proti Lagachu.

Na čast Canguilhemu je v uvodni seansi svojega seminarja "L'Objet de la psychanalyse" uporabil ton njegovih učencev in se spustil v vojno proti sami ideji žnanosti o človeku.

"Znano je, da se mi je že od nekdaj upiral izraz humanistične znanosti (sciences humaines), ki se mi zdi naravnost poziv k hlapčevanju.

Termin je poleg tega še napačen, če ne štejemo psihologije, ki je odkrila način, kako se lahko preživlja s storitvami, ki jih ponuja tehnokraciji; celo tako, da se, kot se konča s prav swiftovskim humorjem neki znameniti Canguilhemov članek, spusti po toboganu od Panteona do policijske prefektуре. Psihologija ne bo ušla neuspehu tako na ravni izbire ustvarjalca v znanosti, kot na ravni novačenja in izvedbe raziskav."

V tem odlomku opazimo, kako Lacan odstrani vso dvoumnost Canguilhemovega teksta. V njegovem komentarju psihologija nima nobene možnosti, da bi se povzpela proti Panteonu; brez kakršnekoli možnosti izbire je poslana na pot k policijsko postaji.

Že sam Canguilhem je svoje predavanje prvič predstavil kot bojni naskok. Drugič je bilo to predavanje prebrano s presežkom silovitosti; postalo je orožje v pomoč Marxu, Saussurju in Freudu proti humanistični znanosti, znotraj katere se je ravno psihologija pojavljala kot model, ki ga je treba potolči. Od leta 1956 do leta 1966 je ostal politični projekt kljub razlikam enak. Canguilhem se je boril za tak koncept zgodovine znanosti, ki je radikalno antagonističen vsem projektom, usmerjenim k hegemonemu pojmovanju psihologije. Deset let kasnje je boj za tiste, ki se spopadajo s psihologijo enak.

Pri branju tega teksta pa se vendarle ne smemo omejiti na njegov politični pomen. Če je tekst prebrala in s takim uspehom uporabila cela generacija althusserolancanovcev, je to namreč zato, ker poleg radikalnega antipsihologizma vsebuje še kaj drugega. In to drugo so stalne hvalnice freudovskemu odkritju.

Georges Canguilhem je živel v času, ko se je začela v Franciji uveljavljati psihoanaliza. Zato je sledil tudi vsem peripetijam zgodovine povezanim s freudizmom in antifreudizmom "po francosko". Tako v 30-ih letih, ko so na ENS odkrili Jaspersa in sledili predavanjem Georgesa Dumasa na Sainte-Anne; kot v stikih z Bachelardom, kjer so freudizem študirali in po svoje presegali surrealisti, pa spet s sprehodom skozi bolnišnico Saint-Alban, kjer se je rodila institucionalna psihoterapija; in končno v letu 1961 preko Foucaultovega zagovora disertacije o zgodovini norosti. Na vsaki od teh stopenj se je Canguilhem neprenehoma srečeval z vprašanji povezanimi s freudovskim odkritjem, od vprašanja statusa subjektivitete brez teorije subjekta do vprašanja opredelitve norme in patologije, preko tiste pozicije znanstvenika, ki se sooči s področjem, ki ni objekt znanosti. Prav lahko si Sigmunda Freuda predstavljamo kot canguilhemovca, njega, ki je stalno dokazoval, kako dostop do resnice vodi preko napak. Freudovo mesto znotraj zgodovine znanosti je tisto, ki ga Canguilhem pripisuje zgodovinarju znanosti, ki mora biti hkrati racionalist in filozof zmote, zmožen oblikovati metodo, ki ni znanost za objekt, ki ni znanstven, .

Poslej je klasična teza, po kateri "so patološki pojavi identični kvantitativnim različicam normalnih pojavov" teza, ki jo je Lacan podal leta 1932 o osebnosti paranoika in skozi katero se je napajala cela generacija freudovcev. Proti konstitucionalizmu, ki je ločil normo od patologije, gre tu dejansko za vključitev takoimenovanih normalnih in t.i. patoloških nagnjenj v eno jedro, ob definiranju njihovega neskladja. V skladu s takim pojmovanjem psihoza ni več dedna oz. genetska konstitucija, ampak reakcija osebnosti, soočene z neko življenjsko situacijo.

Medtem ko se je Lacan, da bi lahko mislil to problematiko, opiral na Spinozovo filozofijo, je Canguilhem deset let kasneje črpal iz del Kurta Goldsteina. Toda vprašanje je ostalo isto; normalno in patološko je treba misliti skupaj, namesto da bi vzpostavljali nadvlado neke subjektivitete (in ne subjekta) oziroma določene eksistence, ki se odziva v razmerju do okolja.

V času razcveta freudizma v Franciji je bil Canguilhem tudi navdušen bralec freudovskih del. Pri tem se lahko vprašamo, kako da ni nobenega članka posvetil ne dunajskemu učenjaku ne njegovemu odkritju. Morda se je odločil, da bo na Freuda stalno namigoval in skrivoma napredoval, da bi se ločil od diskurza psihoanalitičnih šol, kjer so bile vse smeri pomešane? Morda pa je menil, da se je freudovski diskurz v ekspanziji iztekel v isto smer kot psihologija in v svoji pretenziji po totaliteti tudi sam hotel postati znanost ter narekovati svoj zakon drugim znanostim.

Na nekem predavanju v veliki predavalnici na Sorboni leta 1980, ki je bilo posvečeno možganom in mišljenju je preko strategije prikrite obrambe freudovskega odkrija ponovno obudil svojo sovražnosti do psihologije. Psihologija tu ni več samo filozofija brez strogosti, etika brez obvez in medicina brez nadzora, postane del pravega barbarstva. V tem času je dejansko postala še toliko bolj nevarna, kolikor bolj je trdila, da je pri tem, ko se domnevno naslanja na biologijo dokazala, da mišljenje ni nič drugega kot izločki možgan. Ne da bi izrekel besedo kognitivizem, ki se je pojavila šele leta 1981, se je Canguilhem spopadel z verovanjem, na katerem temelji njegov ideal: namera ustvariti znanost duha, kjer bi bila mentalna stanja povezana s stanji možgan, se pravi, kjer bi mišljenje moralo postati prazen prostor, da bi ga lahko razumeli kot proizvod možgan. Opiranje na delo Piageta in Chomskega je tu jasno zastavljeno in Canguilhem se z veseljem norčuje iz vseh, ki bi radi kogarkoli prepričali o tem, da bi bil "računalnik" zmožen napisati Iskanje izgubljenega časa.

"Namenoma", pravi, "se ne bom ukvarjal z vprašanjem, ki bi moralo logično voditi k spraševanju o možnosti, kako bi nekega dne v izložbi kake knjižarne zagledali Avtobiografijo nekega računalnika, namesto Samokritike."

Canguilhem si ni belil glave z razločevanjem smeri tiste psihologije, ki hoče biti znanstvena. Ne da bi si delal skrbi zaradi njihovih medsebojnih prepиров, protislovij in notranjih sporov, se je spopadel s celotnim sklopom smeri, kjer najdemo vede o vedenju, kognitivno znanost, umetno inteligenco...

Če je napad tako grob kot v tekstu leta 1956, je še toliko bolj političen, kolikor psihologiji ohranja samo še njeno oblast tehnološkega zatiranja. Nedvomno je Canguilhem zelo skrbno prebral Foucaultovo Zgodovino norosti in Nadzorovanje in kaznovanje¹². Po njegovi smrti je Canguilhem poudarjal, v kakšni meri je Foucault poskušal na strani oblasti poiskati razlago določenih praks, za katere so se nekoč tako trudili, da bi jih pojasnili kot znanstvene. Poleg tega, da je v letu 1956 napadel enotnost (Lagacheve) psihologije, ko je ustvarjala videz, da hoče medicini odtegniti analizo mentalnih stanj in dati pri tem prednost psihogenezi, je v letu 1980 raztrgal na koščke tudi psihologijo, ki je slonela na ravno nasprotnem temelju, t.j., da bi se s pomočjo znanosti o duhu ponovno priključila organogenezi. Leta 1980 ni bil Can-

guilhem nič manj oster kot leta 1956, kar lepo kaže, da je psihologija vedno sovražnik, ki ga je treba poraziti, ne glede na njene teoretske temelje.

Da bi branil Freuda, seveda še vedno prek ovinka, se avtor sklicuje na Janeta, čigar doktrino je uničil že leta 1956. Navaja namreč njegovo besedilo o nujnosti razlikovanja med psihologijo kot znanostjo o človeku in znanostjo o možganih. Na ta način opozarja, da se antipsihiatrija kljub svojemu pretiravanju ni zmotila, ko je razgalila polom psihofarmakologije, ki je hotela z vplivanjem na možgane opraviti z boleznimi, ki jih označujemo kot mentalne. Samo Freud, pravi, je znal področje lokalizacij in tipologij zamenjati z modernim poljem topik.

Drugače rečeno, Canguilhem je odslovil tako pristaše organogeneze kot psihogeneze (kljub temu, da je imel slednje raje), da bi lahko pokazal, kako se je edino Freud znal izvleči iz protislovja lastnega psihologiji.

Čeprav lahko to predavanje razumemo kot nadaljevanje predavanja iz leta 1956, pa je vseeno mnogo bolj radikalno. Odslej se filozof ne zadovolji več s tem, da bi smešil psihologijo, Canguilhem ugotavlja, da je psihologija zmagovalka in poziva bodoče generacije, naj se borijo proti kugi, ki je zajela osrčje dežele:

"Filozofija nima kaj pričakovati od psihologije, od discipline, o kateri je Husserl lahko rekel le, da je način, na kakršni je v Aristotelovih časih stopila na prizorišče, iz nje naredil, "stalno nadlogo" za filozofski duh. (Philosophie premiÈre, 1923-1924; I, p. 75). S tem je mišljena neka znanost, ki hoče biti objektivna in umeščena med druge objektivne znanosti in si umišlja, da jih lahko kaj nauči o intelektualnih funkcijah, zaradi katerih so te znanosti lahko to, kar so. Tej pretenziji, ki je bolj značilna za kakšno stranko, ki ve vse o vsem, se mora filozofija upreti. Psihologiji naj kar pusti, da svoje teoretske pridobitve še naprej ponuja v rabo, ki je mogoča v pedagogiki, ekonomiji in konec koncev politiki. Kar pa zadeva filozofijo, njena naloga ni povečevati zmogljivosti mišljenja, ampak opozarjati na smisel njene oblasti."

Proti tej "nadlogi" je Canguilhem pozval Spinozo in poudaril, da si Spinoza kljub temu, da je zavrnil cogito ni pomišljal in tudi po umoru Jeana Witta ni okleval z izhodom iz svojega domovanja, da je lahko po uličnih zidovih pisal: Ultimi barbarorum, kar pomeni "poslednji barbari" v najbolj aktualnem pomenu besede. Primerjava je izredno učinkovita. Dejansko pomeni, da učitelj 15 Canguilhem poziva filozofe 80-ih let, naj se borijo proti "psihološki "nadlogi", temu simbolu vsakršnega zatiranja. To pomeni, da sledeč Spinozi, poziva filozofsko mladino svoje dežele, naj ponovi Canguilhemovo uporniško dejanje iz leta 1940, ko je zavrnil služenje maršalu Petainu. In zato se je lahko poistovetil s Spinozo, utemeljiteljem filozofije brez subjekta, da bi se boril proti spominu na neko enotnost filozofije, kamor bi bili vključeni kartezijanci, proti temu, kar bi lahko metaforično imenovali "fašizem" psihologije. Tu pomislimo na Foucaultov stavek v La VolontÉ de savoir, ki ga pozdravlja: Freud je iznašel model, ki je dal psihoanalizi to čast, da je bila v opoziciji s fašizmom.

V mislih imam tudi neverjeten razcvet psihotropov, ki so takoj, ko je imel Canguilhem svoje predavanje, že spremenili psihiatrično prakso in ukinjali norišnice, z namenom, da ne bi več delovali samo na dušo ali mišljenje ljudi, kot so to počeli v tradiciji moralnega obravnavanja (vključno s psihoanalizo), ampak na možgane. To uničevalno moč farmakologije je razkril filozof, ki se veselo dela norca iz trditve, da je moč shizofrenijo ozdraviti tako, da jo pomirimo.

Ker gre tu za izkazovanje spoštovanja do enega največjih filozofov te dobe, bi rada za konec še enkrat poudarila, kako aktualen je boj iz leta 1956, ki se je nadaljeval v letu 1980, v današnjem svetu, kjer v vseh področjih vednosti zmagoslavno vlada

trojna aliansa znanosti duha, tehnologije in biološkega in genetskega organicizma, ki gre tako daleč, da poraja neko novo scientistično iluzijo, po kateri naj bi vedno aktivnejše poseganje znanosti v človekove možgane omogočilo, da se človek približa nesmrtnosti, oziroma, ozdravi od človeške usode. In ker tudi tako ugledni znanstveniki, kot je Jean Bernard verjamejo v podobne budalosti, je lahko ta pred leti izrekel stavek, ki bi gotovo spravil v smeh Wittgensteina, če se ga ne bi v svojih sarkazmih lotil že Canguilhem. "Nobeneg dvoma ni, da bo napredek farmakologije pri zdravljenju mentalnih bolezni leta 2000 omogočil, da samomor izgine iz civiliziranih družb."

Prevedla Katarina Kompan

1 G. Canguilhem, "Qu'est-ce que la psychologie?", v: *Revue de Métaphysique et de Morale*, 1958, 1., Ponatisnjeno v *Les Cahiers pour l'analyse*, 1956, 2, z uredniškim uvodom J.-Cl. Milnerja in opombami Roberta PagÈsa; ponatisnjeno v ...tudes d'histoire et de philosophie des sciences, Vrin, Paris 1968.

2 Michel Plon je opozoril na dvoumnost tega zadnjega stavka v Canguilhemovem tekstu: "Un exemple d'ambiguÔtÈ thÈorique, L'Ètude du rapport Mansholt", v: *ThÈorie, idÈologie, pratique*, 1979, 1 (2), str. 80-100.

3 Daniel Lagache, *L'UnitÈ de la psychologie*, PUF, Paris, 1983.

4 S. Freud, *La Naissance de la psychanalyse*, PUF, Paris, 1969, str. 244.

Ime ulice, na kateri stoji elitna francoska visoka šola ...cole normale supÈrieure. (op. prev.)

G. Canguilhem, *Le Normal et le Pathologique*, PUF, Paris 1966. Citirano po Lacanovem seminarju *Le Transfer*, Seuil, Paris 1991, str. 87.

Les Cahiers pour l'analyse, ponatisnjeno v ...crits, Seuil, Paris 1966, str. 859. Slov. prev. J. Lacan, Spisi, Analecta, Ljubljana 1994, str. 309.

J. Lacan, *De la psychose paranoÛaque dans ses rapports avec la personalitÈ*, Seuil, Paris 1975.

Kurt Goldstein, *La Structure de l'organisme*, Gallimard, Paris 1983.

G. Canguilhem, "Le cerveau et la pensÈe", predavanje v organizaciji MURS, 20. februarja 1980, ponatisnjeno v *Prospective et santÈ*, 1980, 14.

Rokopis, str. 13 bis.

12 M. Foucault, *Histoire de la folie*, Gallimard, Paris, 1972. *Surveiller et punir*, Gallimard, Paris, 1975. Slov. prev.: *Nadzorovanje in kaznovanje*, Delavska enotnost, Ljubljana, 1985.

G. Canguilhem, "Sur l'histoire de la folie en tant qu'ÈvÈnement", *Le DÈbat*, 1986, 41.

Op. cit., str. 20.

15 Fr. maÔtre (op. prev.).

Le DÈbat, op. cit., M. Foucault, *La volontÈ de savoir*, Gallimard, Paris, 1976, str. 198.